

ירושלים תל אביב

אופציות שונות של מקומיות

מבוא

ירושלים ותל-אביב מסמלות ניגודים תרבותיים עמוקים בחברה הישראלית: ירושלים היא עיר קדושה, עתיקת יומין, המסמלת את המחויבות לעבר; זוהי עיר שסועת מאבקים בין קבוצות דתיות, עדתיות ולאומיות; זוהי גם בירת מדינת ישראל המתחדשת, על כל המשתמע מכך.

תל-אביב היא עיר חדשה יחסית, המסמלת את הפנייה אל העתיד; זוהי עיר חוף בעלת פתיחות וסובלנות חברתית ותרבותית; זחו גם המרכז הכלכלי, היצרני והיצירתי של מדינת ישראל, על כל המשתמע מכך.

ביחידה זו נעסוק במתח שבין ירושלים לתל-אביב, כסמלים שונים של המקומיות הישראלית, ובעצם - של זהות ומחויבות תרבותית וחברתית.

היחידה כוללת מספר הצעות להפעלה ברמות שונות. המנחה יוכל לבחור בהפעלות הנראות לו, על פי אופי המשתתפים, מידת התעניינותם וכמות הזמן העומדת לרשותו.

מומלץ ורצוי לקרוא את קטעי המאמרים המצורפים על מנת להבין את המורכבות הטמונה במשמעויות הסמליות של שתי הערים.

מטרות

1. לבחון את ירושלים ואת תל-אביב כמקומות המייצגים מערכות של ערכים יחודיים - ישראליים.
2. להגיע לראיה מורכבת של המשמעות הסמלית של ירושלים ותל-אביב, ולבדוק את הסמל לעומת המציאות.
3. להתמודד עם האופציות השונות של מקומיות ישראלית ולהביא את המשתתפים להגדיר את מאפייני המקום שבו הם "מרגישים בבית".
4. להביא את המשתתפים לבחון את החברה הישראלית כמורכבת מיסודות ירושלמיים ותל-אביביים, ולתאר את מרכיבי החברה אליה הם משתייכים ושבה הם רוצים לחיות.

למנחה: מומלץ להקדיש לפעילות זו שתי יחידות זמן

האמצעים הדרושים:

- מילות השירים 'מעל פסגת הר הצופים' ו'יש לי סימפטיה'
- קטעי מאמרים בנושא

- דפי תרגיל
- מגוון גלויות צבעוניות של ירושלים ותל-אביב
- דפי טיוטה
- כלי כתיבה
- גיליונות בריסטול
- חומרים לעיצוב קולאג'

מהלך ההפעלה

שלב 1: פתיחה

המנחה מסביר למשתתפים שביחידה זו יעסקו במאפיינים התרבותיים של שתי הערים הגדולות בישראל - ירושלים ותל-אביב. באמצעות דיון זה יעשה ניסיון ללמוד על התרבות הישראלית העכשווית, וכן לחשוב על התרבות הישראלית הרצויה בעיניהם.

שלב 2: תרגיל אישי

אפשרות א' (תרגיל 1):

המנחה משמיע שני שירים: 'מעל פסגת הר הצופים' ו'יש לי סימפטיה'. תוך כדי האזנה מתבקש כל משתתף לעיין במילות השירים, ולהגדיר את המאפיינים השונים של ירושלים ותל-אביב כפי שהם באים לידי ביטוי בשני השירים. לאחר מכן עורך המנחה סבב קצר שבו מעלים המשתתפים את המאפיינים השונים.

אפשרות ב' (תרגיל 2):

כל משתתף מתבקש לתאר בכתב ליל שבת אופייני בירושלים ובתל-אביב (ר' דף תרגיל מצורף). יש להניח שהתיאור יהיה סטריאוטיפי: ירושלים - קודש, תל-אביב - חול. המנחה מקיים דיון עם הקבוצה שמטרתו לעודד ראיה מורכבת יותר של הערים כמבטאת מערכות שונות של ערכים.

אפשרות ג' (תרגיל 3):

המנחה מחלק למשתתפים דף תרגיל הכולל רשימה של מאפיינים שונים. כל משתתף מתבקש לשייך כל אחד מהמאפיינים לירושלים או לתל-אביב.

המנחה מקיים דיון קצר ובוחן עם המשתתפים את בחירתם: אלו משמעויות יש למאפיינים שנבחרו? האם הם סטריאוטיפיים? צפויים? תואמים את המציאות או את הסמל?

לאחר מכן בוחר כל משתתף בעיר אחת ובשלושה מאפיינים שלה ומצייר גלויה שתישלח לחבר בחו"ל.

לאחר שצוירו הגלויות מתקיים דיון נוסף, שבו ניתן לבדוק כיצד צוירו מאפיינים מופשטים כמו: 'קבוע', 'משתנה', 'שמרני', 'נצחי', 'סובלנות' וכו'.

אפשרות ד' (תרגיל 4):

המנחה מחלק למשתתפים דף תרגיל הכולל רשימת אתרים בירושלים ובתל-אביב. כל משתתף מתבקש לבחור שני אתרים המסמלים עבורו את ירושלים, ושניים המסמלים את תל-אביב.

אפשרות ה':

המנחה מפזר על ריצפת החדר גלויות שונות של ירושלים ותל-אביב. כל משתתף מתבקש לבחור ולהרים גלויה אחת שמסמלת עבורו את ירושלים וגלויה שנייה שמסמלת עבורו את תל-אביב. המנחה עורך סבב, שבו מציג כל משתתף את בחירתו ומנמק אותה.

שלב 3: תרגיל קבוצתי

בשלב זה מחלק המנחה את המשתתפים לקבוצות בנות 3-5 משתתפים, ומטיל על הקבוצות משימה הדורשת מהם לגבש תמונה כוללת של ה"מקומיות הישראלית" על סמך הדימויים שיש לירושלים ולתל-אביב בעיניהם.

אפשרות א': ציור משותף

כל קבוצה מציירת כרזה המשקפת את ה"מקומיות הישראלית" על סמך הדברים שעלו בשלב הקודם. ניתן לבקש מהקבוצה לצייר את ליל השבת הרצוי בעיניהם, או לעצב גלויה למשלוח לחו"ל. יש להניח שבציורים יופיעו הן יסודות ירושלמיים והן תל-אביביים.

אפשרות ב': קולאג'

כל קבוצה יוצרת קולאג' המסמל בעיניה "מקומיות ישראלית" רצויה ומצויה, על סמך הדברים שעלו בשלב הקודם. לצורך זה ניתן להשתמש בגלויות, בתמונות, בגזרי עיתונים, וכדומה. רצוי להראות בקולאג' אתרים ייצוגיים בכל עיר, וכמובן שהקבוצה רשאית להוסיף בציור אלמנטים חסרים.

אפשרות ג': עיצוב מטבע

כל קבוצה מעצבת מטבע, אשר צידו האחד מציג את ירושלים, ואילו צידו האחר מציג את תל-אביב.

שלב 4: דיון מסכם

בשלב זה מציגות הקבוצות את תוצריהן, והמנחה מקיים דיון מסכם סביב השאלות הבאות:

1. איזה עולם ערכי מסמלת ירושלים? מה מסמלת תל-אביב?
2. האם דימויים אלה אכן משקפים את המציאות? אילו מאפיינים "תל-אביביים" קיימים גם בירושלים? אילו מאפיינים "ירושלמיים" קיימים גם בתל-אביב?
3. מהם המאפיינים התרבותיים, ה"ירושלמיים" וה"תל-אביביים" המאפיינים את מקום מגוריהם של המשתתפים?
4. עם אילו מאפיינים יכולים המשתתפים להזדהות? באיזו תרבות היו רוצים לחיות?
5. כיצד היו רוצים שייראה המקום שלהם - כמו ירושלים או כמו תל-אביב, כשילוב ביניהן? ואולי אחרת לגמרי? איך? מדוע?

תרגיל 1: ירושלים ותל-אביב בשירים

עיינו בשירים הבאים, וערכו על פיהם רשימה של מאפיינים ירושלמיים ומאפיינים תל-אביביים.

מעל פסגת הר הצופים

מלים: אביגדור המאירי
לחן: מ. רפפורט

מעל פסגת הר הצופים
אשתחוה לך אפים;
מכל פסגת הר הצופים
שלום לך ירושלים.
מאה דורות חלמתי עליך
לזכות לראות באור פניך.

ירושלים, ירושלים
האירי פניך לבנך
ירושלים, ירושלים
מחורבותיך אבנך.

מעל פסגת הר הצופים
שלום לך ירושלים.
אלפי מלים מקצות כל תבל
נושאים אליך עיניים.
באלפי ברכות היי ברוכה,
מקדש מלך עיר מלוכה -

ירושלים, ירושלים
אני לא אזוז מפה!
ירושלים, ירושלים
יבוא המשיח, יבוא!

יש לי סימפטיה

מלים: מאיר ויזלטיר
לחן: שלמה גרוניך

יש לי סימפטיה
לאמנות קונצפטואלית בתל-אביב,
עיר בלי קונספציה
טיח נופל
תריס מתייפח
אוטובוס מק.

יש לי סימפטיה
לאנשים שמתאמצים בתל-אביב.

יש לי סימפטיה
לאנשים שמתעקשים בתל-אביב.

יש לי סימפטיה
לאנשים שמתרגשים בתל-אביב.

עיר בלתי מרגשת
מאורת טיח נואשת
נדנדת פח נוקשת

יש לי סימפטיה
לאנשים מתייאשים בתל-אביב
יש לי סימפטיה ...

תרגיל 2: "יום שישי את יודעת..."

תארו כיצד נראה בעיניכם ליל שבת בירושלים, ליל שבת בתל-אביב, ליל השבת הפרטי שלכם וליל השבת הרצוי בעיניכם:

א. ליל שבת בירושלים:

ב. ליל שבת בתל-אביב:

ג. ליל השבת שלי:

ד. ליל השבת הרצוי בעיני:

תרגיל 3: בין תל-אביב לירושלים

לפניכם רשימת מאפיינים. ציינו לגבי כל אחד מהם האם הוא שייך לירושלים או לתל-אביב וסמנו זאת בטור המתאים.

תל-אביב	ירושלים	
		הרים
		שפלה
		ים
		קבוע
		משתנה
		שמרני
		פרוץ
		חשוף
		מכופתר
		נוקשות
		מתירנות
		קודש
		חול
		נצחי
		ארעי
		יהודים
		ערבים
		דתיים
		חילוניים
		כובד העבר
		ללא היסטוריה
		קנאות
		סובלנות
		אשכנזים
		ספרדים
		ותיקים
		חדשים

תרגיל 4: אתרים בירושלים ובתל-אביב

בחרו מתוך הרשימה בשני אתרים המסמלים עבורכם את ירושלים, ובשניים המסמלים בעיניכם את תל-אביב. סמנו עיגול סביב שמות האתרים שבחרתם.

אתרים בירושלים:

- מאה שערים	- הכנסת
- הכותל	- הר הרצל
- הר הבית	- יד ושם
- הרובע היהודי	- מדרחוב בן-יהודה
- שוק מחנה יהודה	- הסינמטק
- איצטדיון טדי	- אתר אחר: _____

אתרים בתל אביב:

- איצטדיון יד-אליהו	- חוף הים
- תיאטרון הבימה	- קפה אלכסנדר
- דיזנגוף סנטר	- רחוב שינקין
- רחוב הירקון	- נווה צדק
- יפו	- מוזיאון ארץ-ישראל
- כיכר מלכי ישראל	- אתר אחר: _____